

VEDLEGG 5

Reindrifftsforvaltningen

Velferdsordninger i reindrifften

AGENDA Utredning & Utvikling AS
Malmskrivervn 35 • Postboks 542 • 1302 Sandvika
Tlf 67 57 57 00 • Fax 67 57 57 01
Ref: R 6050

AGENDA Utredning & Utvikling AS

Postboks 542 • 1301 Sandvika • Tlf 67 57 57 00 • Fax 67 57 57 01

Oppdragsgiver:	Reindriftsforvaltningen		
Rapportnr.:	6050		
Rapportens tittel:	Velferdsordninger i reindriften		
Spesifikasjon:			
Tidsfrist:		iflg	
Ansvarlig:	Per-Trygve Hoff		
Kvalitetssikring:		Verifisert:	
			(dato) (sign)

Forord

Denne utredningen er gjennomført som en oppfølging av avtaleforhandlingene for Reindrifftsavtalen 2007/2008. Det er velferdsordningene ved svangerskap, fødsel og sykdom samt vurdering av pensjonsordning for kvinner etter modell for omsorgspoeng, som har vært vurdert.

Utredningen er gjennomført av Tor Dølvik, Odd Helgesen og Per-Trygve Hoff. Sistnevnte har vært ansvarlig for arbeidet.

Sandvika, 18. desember 2007

AGENDA Utredning & Utvikling AS

Innhold

1	BAKGRUNN	7
2	REFUSJONSORDNING VED SVANGERSKAP OG FØDSEL	7
	2.1 Oppslutning om ordningen	8
	2.2 Hvor mange kunne ha benyttet seg av ordningen?	8
	2.3 Synspunkter på ordningen	9
	2.4 Vurdering	11
3	AVLØSERORDNING VED SYKDOM	13
	3.1 Avløserordningen i landbruket	13
	3.2 Behovet for avløserordning ved sykdom i reindriften	15
	3.3 Skisse av en mulig avløserordning ved sykdom	16
	3.4 Kostnader ved ordningen	17
	3.5 Sykepenger for selvstendig næringsdrivende	18
	3.6 Oppsummering og vurdering	18
4	PENSJONSORDNINGEN FOR KVINNER I REINDRIFTEN	20
	4.1 Omsorgspoengordningen	20
	4.2 En egen pensjonsordning for kvinner er ønsket	21
	4.3 Bidrag til å styrke kvinners posisjon i reindriften?	22
	4.4 Omfang – mulig ordning	22
	4.5 Litt om førtidspensjonsordningen i landbruket	26
	4.6 Vurdering	27

VEDLEGG:

1 Bakgrunn

I forbindelse med avtaleforhandlingene for Reindrifftsavtalen 2007/2008 har partene vært enige om å vurdere velferdsordninger ved svangerskap, fødsel og sykdom, samt pensjonspoeng etter modell med omsorgsmodell for kvinner i reindrifta. Reindrifftsforvaltningen har inngått avtale med AGENDA Utredning & Utvikling AS om å utrede endringer i de nevnte velferdsordningene. Det er formulert følgende mandat for oppdraget:

- (1) Prosjektet skal evaluere avløserordningen ved svangerskap og fødsel og foreta en helhetlig vurdering av det tilbudet som gjelder i dag. På denne bakgrunn skal prosjektet fremme eventuelle forslag til endringer
- (2) Prosjektet skal undersøke hvordan avløserordningen ved sykdom fungerer i jordbruket og hvordan sykdomssituasjonen takles i reindrifta i dag. Ut fra dette skal det vurderes om det er behov for økonomiske støtteordninger i forbindelse med sykdom, og eventuelt hvilke støtteordninger som kan være aktuelle
- (3) Prosjektet skal vurdere om en pensjonsordning for kvinner i reindrifta etter modell av omsorgspoeng, er hensiktsmessig
- (4) Det skal foretas beregninger av kostnader av eventuelle forslag som prosjektet fremmer.

Oppdraget er løst ved hjelp av intervjuer og ved gjennomgang av foreliggende statistikk, utredninger, regelverk og beskrivelser av tilsvarende ordninger innenfor landbruket. Det er gjennomført til sammen 20 intervjuer med reindriftseiere og/eller ektefeller/samboere til reindriftseiere.

2 Refusjonsordning ved svangerskap og fødsel

I forbindelse med de årlige vedtak om reindrifftsavtalen, har Landbruksdepartementet fastsatt forskrift om tilskudd til avløsning ved svangerskap og fødsel. Formålet med ordningen er å bidra til å finansiere leie av avløsere i reindrifften ved svangerskap og fødsel og styrke kvinners stilling i reindrifften.

Reindrifftsforvaltningen har ønsket at det skal foretas en kartlegging av hvor mange søkerberettigede det var i årene 2005 og 2006 som kunne ha benyttet seg av refusjonsordning ved svangerskap og fødsel. Med bakgrunn i at det fortrinnsvis har vært fedre som har benyttet seg av ordningen, ønsker en å avklare årsaken til dette.

Tilskuddet kan kun gis til driftsinnehaver og ektefelle/samboer. Avløsning må ordnes som et arbeidsgiver- og arbeidstakerforhold. Avløser skal være minst 16 år og kan ikke ha næringsinntekt eller være ektemann/samboer til en som har næringsinntekt i driftsenheten. Tilskuddet til avløsning kan bare ytes til dekning av faktiske utgifter til lønn, feriepenger og arbeidsgiveravgift.

Det ytes maksimalt kr 40.000 år driftsenhet pr svangerskap/fødsel. Utgifter til avløsning må dokumenteres. Det ytes til skudd til avløsning til mor, eventuelt far, innenfor et tidsrom på 12 uker før og 39 uker etter fødsel.

Den som benytter avløser må ha vært registrert i driftsenheten driftsåret før fødselen for å være berettiget til tilskudd.

2.1 Oppslutning om ordningen

Fra Reindriftsforvaltningen har vi fått oppgitt at det i perioden 2005 til 2007 til sammen har vært 37 driftsinnehavere som har benyttet seg av refusjonsordningen ved svangerskap og fødsel. Det er 31 menn og 6 kvinner som har mottatt avløserrefusjon i denne perioden. Med ett unntak (en kvinne) hadde alle som mottok avløserrefusjon, egen driftsenhet.

Innvilget avløserrefusjon pr år har vært:

- 9 personer i 2005
- 15 personer i 2006
- 13 personer i 2007¹

Alle søkerne er innvilget kr 40.000 pr svangerskap/fødsel. Det betyr at utbetalingene har vært som følger:

- Kr 360.000 i 2005
- Kr 600.000 i 2006
- Kr 520.000 i 2007

2.2 Hvor mange kunne ha benyttet seg av ordningen?

AGENDAs undersøkelse tyder på at flere kunne ha benyttet seg av refusjonsordningen i forbindelse med svangerskap og fødsel. Flere vi har snakket med, sier at de tilfeldigvis har fått høre om ordningen via andre reindriftssamer. Noen har benyttet ordningen nå i år, men var ikke klar over ordningen da de fikk barn i 2005. Andre forteller at de nylig har informert bekjente, som fremdeles ikke visste om ordningen. Det er

---

¹ Pr 1. november 2007

---

grunn til å tro at ordningen fremdeles er for lite kjent og at flere har rett til å utløse refusjon enn det som har vært vanlig i innkjøringsfasen fra 2005 og frem til nå.

2.3 Synspunkter på ordningen

Det har fremkommet synspunkter om:

- Hvordan ordningen er blitt gjort kjent
- Kravet om at avløser ikke kan ha næringsinntekt fra reindriften
- Utfordringer knyttet til å finne avløsere
- Muligheten for å etablere faste vikarkorps i distriktene
- Tilskuddets størrelse
- Godkjent tidsrom for avløsning
- Behovet for svangerskapspermisjon for flere tilknyttet driften
- Årsaker til at det hovedsakelig er menn som har benyttet seg av ordningen

Informasjonen har ikke nådd frem

Det er tydelig at informasjon om ordningen har vært mangelfull. Som nevnt ovenfor er det flere som oppgir at de selv har gått glipp av muligheten for avløsning ved svangerskap og fødsel eller at de kun tilfeldigvis har fått kunnskap om ordningen. Flere kjenner til andre som har opplevd det samme – og som nylig heller ikke kjente til ordningen. Andre var kjent med ordningen, men ikke at den også kunne utbetales til ektefellen eller at dette var en aktuell ordning for dem, siden ektefellen var i lønnet arbeid og fikk ordinær svangerskapspermisjon gjennom sitt arbeidsforhold.

Ulike syn på om avløser skal kunne ha annen næringsinntekt

Flere av dem vi har snakket med, oppfatter bestemmelsen om at avløser ikke kan ha næringsinntekt fra reindriften som en begrensning i muligheten til å benytte ordningen, fordi det i flere distrikter er vanskelig å finne kompetente avløsere.

Andre hadde den oppfatning at begrensningen i bestemmelsen kun gjelder tilknytting til egen reindriftsenhet og fortalte at de faktisk benyttet avløsere med inntekter fra andre reindriftsenheter.

Enkelte så begrensningen i bestemmelsen som en mulighet til inntekt for folk som av ulike grunner har måttet gi opp egen drift.

Vanskelig å finne kompetente avløsere

De fleste vi snakket med benyttet og ønsket å benytte ivrige og engasjerte ungdommer som avløsere; ungdom med ambisjoner om selv å bygge opp en reinflokk. Skal disse rekrutteres til næringen og få anledning til å

bygge seg opp, kan det være urimelig å nekte yngre med noen næringsinntekt fra annen enhet å kunne supplere med inntekt fra avløservirksomhet. Det er dessuten en betydelig fordel med avløsere som både kjenner beiteområdene og dyrenes vaner i området. Slike er vanskelige å finne, spesielt dersom de ikke kan ha fast tilknytting til reindriften i området.

Faste, kommunale vikarer?

Flere benyttet også avløsere som har utviklet egen reindrifsvirksomhet. Det ble pekt på muligheten av å rekruttere disse til et fast, stående avløserkorps. Korpsset måtte da garanteres minsteinntekter, for eksempel etter modell av vikarordningen i jordbruket, der flere kommuner har faste avløsere på lønnslisten. Andre igjen var skeptiske til å bruke folk som hadde "gitt opp" reindriften og som derfor kunne mangle kreftene og engasjementet til en ivrig ungdom.

Enkelte påpekte at utsiktene til å etablere kommunale avløserlag ville kunne motivere flere ungdommer til å ta reindriftsutdanning.

Det ble pekt på utfordringen for eventuelle kommunale vikarer å skulle kjenne beitemark, merker og rein i hele kommunen. Tilknytting til distriktet og siidaen er en utvilsom fordel, ble det hevdet. Av og til er det også behov for å få tak i avløser på kort varsel, kanskje også om natten.

Tilskuddet er en god hjelp, men kunne vært større..

Tilskuddsordningen oppfattes som viktig og nyttig; men rammen oppfattes å være lav. Maksimalbeløpet på kr 40.000 gir rom for om lag to måneders leie av en dreng, pluss sosiale utgifter og feriepenger.

"Det kan virke som om dem som har fastsatt reglene aldri har vært gravide eller kjenner reindriften", blir det sagt. Det påpekes at gravide kvinner verken bør kjøre snøscooter eller ta i tunge løft under svangerskapet. Det er i tillegg behov for å kunne være lenger hjemme sammen med barnet. En kvinnelig reineier opplyser at hun hadde kr 110.000 i utgifter det første året hun var gravid og fikk barn.

Samtidig løper de vanlige utgiftene til scootere, bensin og annen transport.

Behov for tilskudd til avløser for flere tilknyttet driften?

Dagens tilskuddsordning ved svangerskap og fødsel er begrenset til én person pr enhet pr svangerskap. Dette er tilstrekkelig for de fleste reineierne og ektefellene vi snakket med; men ikke for alle.

Det finnes driftsenheter med fast tilknyttede som ikke er eiere, og som derfor ikke er kvalifisert til tilskudd, og barnefødsler som utløser mer enn ett tilskudd.

Vi snakket med en kvinne der både hun og ektefellen mottok tilskudd i forbindelse med deres felles barn. De var begge selvstendige reineiere med hver sin enhet og kvalifiserte derfor begge til tilskudd – for samme barn.

Menn mottar tilskuddet fordi de er eier – og mann

Det viser seg at tilskuddet til avløsning ved svangerskap og fødsel i all hovedsak utbetales til den som står som innehaver av driftsenheten. Dette synes å være en av årsakene til at få kvinner har fått utbetalt tilskudd til avløsning ved svangerskap og fødsel.

Det er fremdeles slik at det er flest menn som står som reineiere og som administrative ledere av driften. Det pekes på at dette henger sammen med tradisjon og kultur, men det hevdes også at forvaltningsordninger bidrar til å opprettholde et ”gubbevelde” i næringen.

Enkelte hevdet at det passet best at mannen fikk tilskuddet, fordi arbeidsfordelingen mellom mann og kvinne fulgte et visst kjønnsrollemønster. Dermed ble det sett på som lite aktuelt å få en avløser til ”kvinneoppgavene” i driften, eller at kona skulle overta ”mannfolkoppgavene” i avløserperioden.

Enkelte var rett og slett ikke kjent med at tilskuddet kan utbetales til ektefellen av innehaver. Det ble hevdet at man må følge nøye med selv for å være informert om de ulike ordningene og at informasjonen kan bli bedre, jfr første avsnitt i dette kapittelet.

2.4 Vurdering

Refusjonsordningen ved svangerskap og fødsel dekker et behov. Undersøkelsen indikerer at informasjon om ordningen har vært for dårlig. En klar anbefaling er derfor at det må gis mer og bedre informasjon om ordningen. Regelen om at tilskudd til avløsning begrenses til 12 uker før fødsel synes knapp, særlig dersom dette er ment som en avlastning til aktive, gravide kvinner. Disse bør ikke utføre tungt arbeid eller håndtere scooter i mer enn 3 måneder før fødselen. Det vil derfor være naturlig å vurdere utvidelse av tilskuddsperioden i forbindelse med reforhandling av reindriftsavtalen. Om dette er mulig innenfor de økonomiske rammene som legges for reindriftsavtalen har vi ikke noen mening om.

Et spørsmål av samme karakter er om tilskuddet til avløsning ved svangerskap og fødsel bør dekke avløser i mer enn ca 3 måneder, som i dag. En begrunnelse er at dette bør dekke en periode for mor både før og etter fødsel, i tillegg til å gi far en periode sammen med barnet. En utvidelse av ordningen med for eksempel inntil 9 måneder for aktive kvinner i næringen pluss inntil 3 måneder for fedre, ville bety at tilskuddet måtte økes til inntil 160.000 kr pr fødsel/svangerskap.

Avtalepartene bør i tillegg vurdere en lemping i bestemmelsen om at man kun må benytte avløsere som ikke har hatt inntekt fra reindriften. Potensielle avløsere med godt kjennskap til lokale forhold vil ofte selv ha inntekt fra reindriftnæringen. For mange ville bruk av ordningen være enklere dersom en kunne benytte seg av avløsere som kjenner de lokale forholdene.

---

3 Avløserordning ved sykdom

Det eksisterer i dag ikke noen avløserordning ved sykdom i reindriften. Vårt oppdrag har vært å undersøke hvordan reindriften takler sykdomssituasjoner i dag, blant annet gjennom samtaler med et utvalg reindriftseiere. Det har vært forutsatt at konsulenten skal vurdere dette opp mot hvordan tilskudd til avløsning ved sykdom fungerer i landbruket og vurdere om det er behov for liknende støtteordninger i reindriften.

3.1 Avløserordningen i landbruket

Avløserordningene i landbruket er en refusjonsordning som går ut på at søkere kan få refundert utgifter som de har hatt for å leie avløser. Ordningene omfatter tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, sykdom, svangeskap/fødsel/adopsjon, følge sykt barn til behandling og dødsfall i nær familie. Avløsningen må organiseres som et arbeidsgiver-/arbeidstakerforhold, men søkeren kan overlate arbeidsgiveransvaret til et avløserlag, en avløsering eller kommunen. Avløsertilskuddet kan gis til å dekke faktiske utgifter.

Regler

Tilskuddet til *avløsning ved sykdom* skal bidra til å finansiere avløsning i foretak med husdyrproduksjon eller helårs veksthusproduksjon når en som har næringsinntekt fra foretaket ikke kan delta i arbeidet som følge av sykdom mv. I onnetida fra den 15. april til 1. oktober, kan tilskuddet også finansiere avløsning i foretak med planteproduksjon eller honningproduksjon.

Den personen som det søkes tilskudd til avløser for må bl.a. ha næringsinntekt fra jordbruk/gartneri på minimum ½ G og være under 70 år.

Administrasjon av avløserordningene i landbruket – både avløsning ved sykdom og i andre sammenhenger – er lagt til kommunene. Søknadene sendes kommunene på et skjema fastsatt av Staten landbruksforvaltning. Søknadsfristen for tilskudd til avløsning ved sykdom er 3 måneder etter siste dag som gir rett til tilskudd. Vedtak om tilskudd gjøres av kommunene, mens klage på vedtak behandles av fylkesmannen.

Landbruksvikarvirksomheten

En viktig forutsetning for at avløserordningen i landbruket har kunnet fungere, er tilgang på kvalifiserte avløsere. Kommuner som har hatt et frivillig landbruksvikartilbud, har mottatt tilskudd over Jordbruksavtalen til dette formålet. Her har kommunen lønnet et fast korps med vikarer,

som har fungert som avløsere for bøndene. Men denne ordningen har kun eksistert i rundt 150 kommuner. Staten vil derfor i 2008 etablere et landsdekkende tilbud i regi av avløserlagene. Dette er et resultat av siste års jordbruksoppgjør. Totalt dreier dette seg om ca 240 årsverk.

I den nye landbruksvikarordningen er det avløserlagene som er tillagt ansvaret for å ha tilstrekkelig landbruksvikarberedskap. I sammenheng med omleggingen av tilskuddsordningene for landbruksvikarvirksomheten, har Landbruks- og matdepartementet lagt til grunn til grunn at landbruksvikarer som i dag er kommunalt ansatt, skal få tilbud om stilling som landbruksvikar hos avløserlagene.

Finansiering

Landbruksvikarordningen finansieres via tilskudd fra staten med 80.000 kroner pr årsverk. I tillegg utløser sykefravær et tilskudd på vel 1.000 kroner pr døgn til bonden, og disse midlene skal fylle opp lønnen til landbruksvikaren. Finansieringen av det bedrede tilbudet dekkes gjennom en økt bevilgning over jordbruksavtalen for 2008 med 17 mill kroner. Kommunesektoren skal fortsatt bidra til betaling av landbruksvikartilbudet gjennom en overføring fra Kommunal- og regionaldepartementet.

Kostnadene ved kommunenes landbruksvikartjeneste har vært delt mellom staten, brukerne og kommunene. Bidraget fra kommunesektoren vil bli videreført i den nye ordningen med en overføring på 27 mill kroner fra Kommunal- og regionaldepartementet budsjettkapittel 557 til Landbruks- og matdepartementets budsjettkapittel 1150. Bevilgningen til den nye ordningen er beregnet ut fra et estimat for lønns- og administrasjonskostnader som også skal dekke avløserlagets kostnader til rekruttering, opplæring etc. Utover bidraget fra kommunesektoren ble det ved årets jordbruksoppgjør avsatt 37 mill kroner til å dekke kostnadene til landbruksvikarvirksomhet i 2008. Den samlede avsetningen på 64 mill kroner skal dekke forskuddsutbetalinger knyttet til den nye ordningen i 2008 og etterskuddsvis utbetaling for landbruksvikarvirksomhet utført i 2007 etter den eksisterende ordningen.

Det er lagt til grunn at brukerne av den nye landbruksvikartjenesten skal dekke deler av kostnaden med ordningen. Brukerne av tjenesten skal ikke betale mer pr dag enn den maksimale tilskuddsatsen pr dag og pr foretak som de kan få refundert som tilskudd for avløsning ved sykdom mv. Denne satsen er nå 1.030 kroner. Gjennom denne delfinansieringen fra brukernes side er det beregnet et tilskuddsbehov på maksimalt 250.000 kroner pr årsverk landbruksvikarvirksomhet til avløserlagene med slik tjeneste.

3.2 Behovet for avløserordning ved sykdom i reindriften

Noen perioder er kritiske

Reinflokken trenger oppfølging og gjeting hele året. Også på vintertid er vanlig å se til dyrene, i alle fall ukentlig, ifølge reineierne vi kontaktet.

Sykdom blant reineiere er mest kritisk i de arbeidsintensive periodene. Oppstår sykdom under kalving og merking, ved forflytning av dyr til sommer- og vinterbeite og under slakting, er reineieren avhengig av hjelp til arbeidet. Flere peker på at en reineier skal være svært syk for å holde seg lenge borte fra dyrene sine. Særlig under merkingen er det vanskelig å la være å følge med.

Samarbeid med begrensninger innen siidaen

Det er vanlig å hjelpe hverandre innen siidaen når spesielle situasjoner oppstår. Sykdom håndteres ved å improvisere løsninger. Familie, barn og andre driftsinnehavere trer som regel støttende til og er avgjørende for å mestre situasjonen.

Det er likevel vanskelig å kunne regne med dette over lengre perioder; spesielt i de mest arbeidsintensive periodene hvor hver eier har nok med egne dyr. Innenfor en slik ramme blir sykdom en belastning som rammer alle, ikke bare den enkelte driftsinnehaver med familie. Enkelte peker også på at det tradisjonelle samarbeidet i distriktet er i ferd med å erstattes av en kultur der de unge forventer betaling for å hjelpe hverandre. Det er derfor vanlig også å leie inn hjelp.

Spørsmålet om en avløserordning ved sykdom har derfor både en finansiell side og en praktisk side knyttet til behovet for å få utført nødvendig arbeid i sykdomsperioden.

Sykelønnen dekker ikke alle utgiftene

Gjennom en kollektiv forsikringsordning for reindriftsutøvere gis det 100 % kompensasjon for egen sykdom fra og med 17. fraværsdag. I tillegg kan det tegnes individuell frivillig forsikring for sykepenges med 100 % for de første 16 dagene. En nærmere orientering om disse ordningene er beskrevet i kap 3.5 under. Næringsdrivende som har lønnet folk i arbeid, må betale sykelønnen til sine ansatte de første 16 dagene av sykemeldingen.

Flere pekte på at det ikke var vanlig å knytte flere fast ansatte til en enhet – fordi risikoen og kostnaden knyttet til sykepenges for ansatte ble for stor.

Knapt halvparten av dem vi intervjuet opplyste at de hadde tegnet frivillig sykeforsikring. Resten kjente enten ikke til ordningen, eller vurderte den for dyr. De som kjente til og benyttet seg av ordningen,

mente at kostnadene for dem ved frivillig sykeforsikring var beskjedne i forhold til den sikkerhet og nytte de hadde av ordningen.

Ulik tilgang til avløsere

Det kan være vanskelig å skaffe kvalifisert hjelp til avløsning, ref avsnitt 2.3. Mens noen distrikter og siidaer har god tilgang til ivrige ungdom eller tidligere reineiere som kan ta i et tak når kriser oppstår, er miljøet og tilgangen på kvalifisert hjelp mindre andre steder, særlig sørover. Kun større siidaer er i stand til å knytte til seg faste avløsere som kan regne med jevn pågang av oppdrag over året.

Krav til kunnskap hos avløsere

Kravene til avløsere varierer over året, avhengig av om de skal se til dyrene på beite eller være med på å samle dem inn, bistå under merking, forflytning eller slakt.

Gjeting krever kunnskap om reindrift, lokal kunnskap om grensemerker og helst kjennskap til den aktuelle flokkens beitemønster og atferd.

Enkelte peker derfor på at bestemmelsen om at en avløser ved svangerskap og fødsel (avsnitt 2.3) ikke kan inntekt fra egen enhet, er begrensende eller en oppfordring til å gjøre opp for eksempel ved livdyr.

Andre, med mindre god tilgang på avløsere, ville være takknemlig om det overhodet fantes reinkyndige avløsere i distriktet eller kommunen.

Ønske om fast avløserordning ved sykdom

På direkte spørsmål om man ser behovet for en avløserordning ved sykdom i reindriften, svarer alle - som forventet - at de ser behov for dette. Informantene har imidlertid ikke noe klart bilde av hvordan avløserordningen skal kunne gjennomføres. Noen innspill gir oss likevel grunnlag for å skissere en mulig avløserordning.

3.3 Skisse av en mulig avløserordning ved sykdom

Innføring av avløserordning ved sykdom i reindriften vil kreve at det etableres et regelverk for bruk av ordningen, på lik linje med det man har i landbruket. I tillegg må det enten etableres avløserlag eller på annen måte legges til rette for at man har avløsere. Finansieringsordningen må også være på plass.

Regler

Tilskuddet til *avløsning ved sykdom* skal bidra til å finansiere avløsning i reindriftnæringen når en som har næringsinntekt fra driftsenheten ikke kan delta i arbeidet som følge av sykdom mv. Den personen som det

søkes tilskudd for må bl.a. ha næringsinntekt fra reindriftsnæringen på minimum ½ G og være under 70 år.

Administrasjon av tilskuddsordningen

Dersom forslaget skal gjennomføres må det altså gis tilskudd til avlønning av avløsere ved sykdom på samme måte som i landbruket. Det vil føre til en uheldig rolledeling å legge ansvaret for behandling av søknader om avløsertilskudd til Reindriftsforvaltningen. Ideelt sett bør denne oppgaven legges til NAV eller et annet myndighetsorgan med en viss distanse til næringen.

Reindriftsforvaltningen (og NRL) kan imidlertid ha ansvar for å informere om ordningen.

Hvem skal kunne gå inn som avløsere?

Som beskrevet ovenfor har avløserbehovet i landbruket vært dekket gjennom landbruksvikarer tilsatt i kommunene eller i avløserlag. Fra nyttår av opprettes det en landsdekkende avløsertjeneste.

Mulighetene for å kunne opprette tilsvarende avløserlag for reindriftsnæringen på linje med det man har innenfor landbruket er antakelig ikke tilstede, men unntak for de mest intensive reindriftsområdene i Finnmark og Nord-Troms. I Sør-Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark vil det antakelig være vanskelig å kunne etablere avløserlag som vil kunne ha tilstrekkelig beskjeftigelse med å avløse det behov som oppstår. For disse områdene vil en måtte åpne for andre løsninger når det gjelder avløsning ved sykdom, eksempelvis ved bruk slekt eller andre som selv driver aktivt innenfor reindrift. En vil antakelig måtte avvike fra kravet om at avløser ikke selv skal ha næringsinntekt fra reindriften.

Myndighet til å godkjenne avløserlag eller avløseringer – innenfor områder eller siidaene der det er hensiktsmessig – kan etter vår vurdering legges til Reindriftsforvaltningen. Det betyr at Reindriftsforvaltningen også gis myndighet til å utbetale grunnfinansieringen til godkjente avløserlag. Innenfor landbruket er dette kr 80.000 pr årsverk.

3.4 Kostnader ved ordningen

Det kan være flere måter å stipulere kostnadene ved innføring av tilskuddsordning til avløsning ved sykdom i reindriften. Vi har estimert utgiftene med utgangspunkt i kostnadsnivå og antall årsverk i jordbruket.

Som vist ovenfor er det stipulert med at statens samlede kostnader til avløserordningene i landbruket vil være om lag 64 mill kroner i 2008. Noen av kostnadene skal også dekke etterbetaling for 2007. Når vi vet at

antall årsverk i reindriften utgjør om lag 4,5 % av den samlede sysselsettingen i jordbruket, vil kostnadene til refusjon av avløserutgifter ved sykdom i reindriften maksimalt beløpe seg til 2,8 mill kroner pr år. Vi har da forutsatt at behovet for avløsning ved sykdom er likt i begge næringene.

3.5 Sykepenger for selvstendig næringsdrivende

Som selvstendig næringsdrivende får man i utgangspunktet ikke sykepenger fra folketrygden de første 16 dagene man er arbeidsufør. Etter dette får man sykepenger med 65 prosent av sykepengegrunnlaget. Dersom man ønsker en bedre sykepengeordning enn 65 prosent fra 17. dag, kan man tegne forsikring i folketrygden. Premien fastsettes i prosent av sykepengegrunnlaget. Man kan velge mellom tre alternativer:

- 65 prosent fra og med første sykedag (1,7 prosent av sykepengegrunnlaget)
- 100 prosent fra og med 17. sykedag (2,9 prosent av sykepengegrunnlaget)
- 100 prosent fra og med første sykedag (10,8 prosent av sykepengegrunnlaget)

Øvre grense for sykepengegrunnlaget er på 6 G. Dette betyr at en ikke får dekning via forsikringen for det en har som inntekt utover 6 G. Blir man arbeidsufør i løpet av de fire første ukene, regnet fra den dagen NAV mottok søknaden om forsikring, har man ikke rett til sykepenger etter forsikringen. Premien for alle forsikringene kan trekkes fra på selvangivelsen.

For *spesielle yrkesgrupper* slik som *jordbrukere, reindrifutøver og fiskere* er det inngått avtale om kollektiv forsikringsordning som gir 100 % kompensasjon fra og med 17. fraværsdag. Som reindrifutøver regnes den som i følge lov om reindrift av 9. juni 1978 nr 49 §§3,4 og 5 har rett til å utøve reindrift. Reindrifutøvere som omfattes av den kollektive forsikringen kan tegne individuell frivillig forsikring for sykepenger med 100 prosent for de første 16 dagene. For denne 16 dagers forsikringen gjelder de vanlige bestemmelser for opptjening. Premien for 16 dagers forsikring fastsette årlig av Arbeids- og velferdsdirektoratet i egen melding.

3.6 Oppsummering og vurdering

Det er etablert gode og omfattende ordninger for å sikre avløsere til landbruket ved sykdom. Spesielt er man bevisst behovet for en god avløserordning til bønder med kjøttproduksjon og ansvar for dyr. Reindriften har hittil vært overlatt til private ordninger for organisering og finansiering av avløsere ved sykdom. Trolig skyldes denne ulikhet

mer forhold knyttet til størrelsen og forhandlingsstyrken på sektorene, enn en vurdering av behovet i reindriftsnæringen.

Gjennom intervjuene formidles det et entydig behov og ønske om å etablere en avløserordning med bedre finansiell støtte ved sykdom. Det uttrykkes frustrasjon over at sykdomssituasjoner og sykefravær ikke fanges opp gjennom velferdsordninger som er mer på linje med det som ellers er vanlig for yrkesaktive i det norske samfunnet.

Det melder seg både organisatoriske og økonomiske spørsmål til utformingen av en slik ordning. Tilgangen til kompetente avløsere ser ut til å være den største utfordringen.

Vi skisser her en mulig ordning for videre vurdering. Forslaget er delvis inspirert av ordningene i landbruket og har følgende elementer:

- i) Tilskudd til dokumenterte utgifter til avløser ved sykdom for aktiv utøver i reindriften:
  - Så vel sykdom som utgifter skal dokumenteres
  - Godkjenning og utbetaling av tilskudd skjer gjennom lokalt NAV kontor, som i landbruket
  - Utgiftene belastes reindrifftsavtalen (via Reindrifftsforvaltningen)
  - Avløser skal fortrinnsvis komme fra godkjent avløserring i distriktet eller kommunen
- ii) Etablering av avløserringer:
  - Avløserringene eies og administreres av siidaene, dvs brukerne, i distriktet eller kommunen. De forutsettes å være kostnadsdekkende, dvs gå i balanse.
  - Avløserringene får et fast driftstilskudd (subsidie) som dekker 20-30% av estimerte utgifter til lønn og administrasjon. Dette skal sikre et godt og rimelig avløsertilbud til reieneierne.
  - Ytterligere finansiering av avløserringene skjer ved salg av avløsertjenester til reieneiere, se pkt i)over.
  - Avløserringene ansetter på hel- eller deltid et minimumsantall avløsere og knytter til seg kompetent, fleksibel kapasitet utover dette.
  - Samlet tilskudd til ringene, herunder tilskudd og minimumsbemanning for de enkelte ringene, samt priser på tjenestene, forhandles under Reindrifftsavtalen og utbetales via Reindrifftsforvaltningen.
  - NRL (alternativt Reindrifftsforvaltningen) godkjenner og kontrollerer de enkelte ringene; herunder prising

4 Pensjonsordningen for kvinner i reindriften

Oppdraget har vært å vurdere om det kan være hensiktsmessige å innføre en pensjonsordning for kvinner i reindriften, etter modell av ordningen med pensjonspoeng for omsorgsoppgaver i hjemmet. Bakgrunnen er at mange kvinner utfører ulønnet arbeid i reindriften, og dermed kan ende opp som minstepensjonister etter et langt yrkesliv.

Modellen skal belyses med tanke på at den kan påvirke produksjonsutviklingen og kvinnenes posisjon i reindriften. Det skal også vurderes om bedre pensjon for kvinner i reindriften kan oppnås på andre måter og om en slik pensjonsordning hører hjemme under reindriftsavtalen. De økonomiske konsekvensene av å innføre en modell med omsorgspoeng skal også anslås.

Reindriftsforvaltningen har forutsatt at dersom man kommer fram til at en slik pensjonsordning kan anbefales, skal det gis anslag for årlige kostnader forbundet med ordningene.

4.1 Omsorgspoengordningen

Fra og med inntektsåret 1992 ble det mulig å få godskrevet pensjonspoeng ved ulønnet pleie av eldre, syke og funksjonshemmede utenfor institusjon. Det ble også mulig å få godskrevet pensjonspoeng til personer som har omsorg for barn under 7 år. Poengtallet er 3,00 for hvert enkelt år. Poengtallet inngår i sluttpoengtallrekken, og blir på samme måte som pensjonspoeng opptjent på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, tatt hensyn til ved beregning av pensjon.

Det beregnes fradrag for opptjente pensjonspoeng som følger av pensjonsgivende inntekt. Personer som har arbeidsinntekt kan derfor få godskrevet omsorgspoeng slik at samlet poeng for hvert kalenderår blir 3.00. De som har opparbeidet pensjonspoeng for kalenderåret som overstiger 3,00 får derfor vanligvis ikke nytte av pensjonspoengene. Man kan bli godskrevet omsorgspoeng fra og med det kalenderåret man fyller 17 år til og med det året man fyller 69 år.

Før vi presenterer informantenes vurdering av en mulig ordning med omarbeiding av pensjonspoeng pga ubetalt arbeid i reindriftnæringen og de økonomiske konsekvensene av en slik ordning, vil vi lage en beskrivelse av hvordan en slik ordning kan utformes.

- Det kan opparbeides inntil 3 pensjonspoeng pr år for ulønnet arbeidsinnsats i reindriften.
- Pensjonspoeng som opparbeides gjennom lønnet arbeid eller gjennom næringsvirksomhet, kommer til fradrag i de opparbeidede pensjonspoengene. Det samme gjelder eventuelle pensjonspoeng godskrevet gjennom omsorgspoengmodellen.
- Det opparbeides ikke pensjonspoeng dersom ektefelle/samboer er under utdanning.
- Pensjonspoeng godskrives driftsinnehavers ektefelle eller samboer.
- Betingelsen for å bli godskrevet pensjonspoeng er at ektefelle/samboer har samme bostedsadresse. Det stilles ikke krav om å godtgjøre at ektefelle/samboer har deltatt aktivt i reindriften.
- Ordningen finansieres gjennom den årlige reindriftsavtalen mellom staten og reindriftsforvaltningen.
- Reindriftsforvaltningen vil ha det administrative ansvaret for oppfølging og kontroll med at avtalen gjennomføres etter hensikten.
- NAV har ansvaret for oppdatering og ajourhold av kvinnenes pensjonsrettigheter, og utbetaling av pensjon når den tid kommer.

I denne skissen har vi altså ikke forutsatt at det skal godtgjøres at kvinnelige ektefeller/samboere deltar aktivt i reindriften. Dette kan selvsagt diskuteres, men vi har lagt vekt at ordningen eventuelt skal være enkel å administrere og at det ikke skal være nødvendig å opprette omfattende kontrollordninger. Ordningen blir derfor å anse som en rettighet som utløses når noen enkle og håndfaste kriterier er innfridd – på linje med ordningen med ektefelletilskudd.

4.2 En egen pensjonsordning for kvinner er ønsket

Intervjuene tyder på at en del av de yngste kvinnene med tilknytning til reindriften har lønnet arbeid og opparbeider pensjonspoeng utenfor reindriften. Omfanget av lønnet arbeid synes å variere en god del. Dette samsvarer med også med tallmateriale som vi har hatt tilgang til.

Mange kvinner synes å ”falle mellom to stoler”. De har ofte lav inntekt fra arbeid utenfor reindriften, men deltar med ulønnet arbeidsinnsats ute i hektiske perioder og som viktige kulturbærere og kunnskapspersoner når det gjelder å sette barna inn i kultur og praktiske ferdigheter knyttet til dyrehold og slakting.

Som alle selvstendige næringsdrivende kan reineiere velge å føre deler av næringsinntekten på sin ektefelle. Tilstrekkelig inntekt vil da generere pensjonspoeng for de begge. Dette syntes ikke å være kjent blant alle vi intervjuet. Manglende kunnskap og tradisjonelle kjønnsroller kan derfor være en av årsakene til at mange kvinner ender som minstepensjonister.

Andre begrunnet manglende fordeling av næringsinntektene på begge ektefeller med at samlede inntekter er for små til å generere poeng, dersom inntekten ble fordelt på mer enn én person. En av kvinnene vi snakket med, kunne fortelle at dette var de så oppmerksomme på at de regnet på hvilke år de kunne fordele inntekten seg i mellom og hvilke år de ikke kunne gjøre dette – for å få maksimal samlet uttelling mht pensjonspoengene. Dette er nok unntaket.

De fleste synes å mene at de pensjonsgivende inntekter generelt er lave i næringen og at en ordning etter modell av omsorgspoengordningen vil være kjærkommen.

4.3 Bidrag til å styrke kvinners posisjon i reindriften?

På spørsmål om pensjonspoeng og pensjonsordninger påvirker kvinnenes valg mht om de velger å satse på reindrift fremfor andre yrker – eventuelt å reise ut av distriktet – så er svaret nokså unisont nei til dette. De færreste, om noen, tillegger pensjonsforhold vekt når de velger yrke og ektefelle. De færreste er i det hele tatt oppatt av dette før de selv er godt voksne, noe de deler med de fleste andre yrkesaktive. Derfor er det heller ikke sannsynlig at innføringen av en eventuell ordning for kvinner etter modell av omsorgspoengordningen, vil bidra til å holde kvinner borte fra aktiv deltagelse i næringen. Det kan imidlertid bidra til at det blir enklere å velge bort muligheten av å fordele næringsinntekten i selvangivelsen mellom ektefellene. Hvorvidt dette betyr noe for den reelle anerkjennelse og selvfølelse mellom ektefellene, er et åpent spørsmål.

Spørsmålet om innføring av en pensjonsordning for kvinner etter mønster av omsorgsmodellen, er derfor primært et velferdspolitisk omfordelings-tiltak, til fordel for eldre kvinner i reindriftnæringen. Hvorvidt næringen generelt vil tjene på dette, avhenger av om midlene går på bekostning av andre midler under reindriftsavtalen eller om de kommer i tillegg til disse.

4.4 Omfang – mulig ordning

For å kunne gi en antydning om hvor mye en ordning med innføring av omsorgspoeng for kvinner i reindriften vil koste pr år må vi ha oversikt over hvor mange kvinner som vil være berettiget til en slik ordning, hvilke inntekter de er oppført med i dag, fremtidig lønns- og inntektsutvikling og alder. Fra Reindriftsforvaltningen har vi fått tilgang til informasjon om inntektsforhold pr i dag for kvinner med tilknytning til reindriftnæringen. Aldersfordeling har ikke vært mulig å fremskaffe. Fremtidig inntektsutvikling har også vært vanskelig å forutsi.

4.4.1 Antall kvinner med lønnsinntekt og/eller næringsinntekt

Vi har hatt følgende relevante opplysninger å forholde oss til. I inntektsåret 2006 var det i alt 185 ektefeller/samboende som stod oppført med lønn utenfor reindriften. Blant disse var det til sammen 160 kvinner. Se tabell nedenfor.

Tabell 4.1 Antall ektefeller/samboere med lønnsinntekt – utenfor reindriften

Ektefeller/samboere med lønnsinntekt		
Kvinner	Menn	Totalt
160	25	185

Når det gjelder inntekt fra næring var det i 2006 til sammen 100 ektefeller/samboere med kjøttinntekter. Blant disse var det 86 kvinner. Jfr tabell 4.2.

Tabell 4.2 Antall ektefeller/samboere med kjøttinntekter

Antall ektefeller/samboere med kjøttinntekter		
Kvinner	Menn	Totalt
86	14	100

Det kan være overlapp mellom gruppen av kvinner med lønnet arbeid utenfor reindriften og gruppen av kvinner med næringsinntekt.

4.4.2 Inntektsnivået

I tabell 4.3 vises inntektsnivået for lønnet arbeid blant ektefeller og samboere i 2006. Av tabellen ser vi altså at det til sammen var 43 kvinner som hadde en samlet lønnsinntekt på under 50.000 kroner i 2006. 9 kvinner hadde lønnsinntekt i intervallet 50.000 – 100.000 kroner, mens 108 kvinner hadde lønnsinntekt på over 100.000 kroner.

Tabell 4.3 Inntektsnivå – lønnet arbeid. Ektefeller og samboere i reindriftsnæringen 2006.

Ektefeller/samboer post 2.1.1 Lønn					
[0kr , 50.000 kr>		[50.000 kr, 100.000 kr>		>100.000 kr	
Antall		Antall		Antall	
Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
43	19	9	0	108	6

Når det gjelder næringsinntekt har vi kun hatt tilgang til hvordan inntektene for ektefeller/samboere fordeler seg etter de samme intervallene som

er benyttet ovenfor. Vi kan altså ikke vise næringsinntektene for kvinner som egen gruppe. Se figur 4.4.

Tabell 4.4 Kjøttinntekter – ektefeller og samboere i 2006 ²

Antall ektefeller/samboere med kjøttinntekter			Totalt	Fordeling etter kjønn	
< 50.000 kr	[50.000 - 100.000 kr]	> 100.000 kr		Kvinner	Menn
77	13	10	100	86	14

Det er altså til sammen 86 kvinner som har hatt næringsinntekt fra reindriften i 2006. Tabellopplysningene gir oss god grunn til å anta at hovedtyngden av kvinnene har hatt næringsinntekt under 50.000 kroner. Dersom fordelingen mellom menn og kvinner er den samme i hver inntektsgruppe som i gruppen som helhet, skulle dette tilsi at:

- 66 kvinner hadde kjøttinntekter under 50.000 kroner
- 11 kvinner hadde kjøttinntekter mellom 50.000 og 100.000 kroner
- 9 kvinner hadde kjøttinntekter med mer enn 100.000 kroner

Når vi sammenstiller opplysningene om lønnsinntekter og næringsinntekter for kvinner som er gift med eller er samboende med reindriftseiere kan vi lage følgende tabell.

Tabell 4.5 Samlet oversikt over inntektsnivå for kvinner som er gift med eller samboende med reindriftseiere. Antall kvinner pr inntektsgruppe.

Inntekt	Samlet inntektsnivå		
	< 50.000 kr	50.000 – 100.000 kr	> 100.000 kr
Lønnsinntekt	43	9	108
Næringsinntekt	66	11	9
Sum	109	20	117

Det er pr i dag registrert 305 ektefeller/samboere med reindriftsledere. Når vi tar hensyn til at det pr i dag er 98 kvinner som står oppført som ledere av reindriftsenheter, vil - populasjonen av kvinner som kan være berettiget til opparbeiding av pensjonspoeng – maksimalt være 207. Tabell 4.5 ovenfor viser at til sum kvinner som både har hatt lønnsinntekt og næringsinntekt er 246. Dette betyr at omlag 40 kvinner har hatt både lønnsinntekt og næringsinntekt i 2006.

En eventuell pensjonspoengordning for kvinner skal altså sikre alle kvinner som deltar reindriften inntil 3,00 pensjonspoeng pr år. Vi mangler et tilstrekkelig detaljert datamateriale til å kunne gi et fullgodt

² Basert på slakt til registrerte slakterier

bilde av hva kostnadene ved å etablere en pensjonspoengordning for kvinner vil koste. Noen anslag er likevel mulig å gi.

Pensjonspoeng for hvert enkelt inntektsår utregnes etter følgende formel:

$$\frac{(\text{Lønn og annen pensjonsgivende inntekt}) - \text{Gjennomsnittts } G}{\text{Gjennomsnittts } G}$$

Grunnbeløpet i folketrygden (G) er etter siste justering i mai 2007 fastsatt til kr 66.812 pr år. Gjennomsnittlig G for 2007 er kr 65.505. Det betyr at en mulig pensjonspoengmodell for ulønnet arbeid for kvinner i reindriften skal dekke kostnadene med å dekke opp forskjellen mellom nåværende inntekt og en inntekt på 3G, tilsvarende kr 262. 020.

Med utgangspunkt i en del forutsetninger av betydning for kostnadene med en pensjonspoengordning for kvinner i reindriften kan det lages noen alternative prognoser for hvor mange pensjonspoeng som vil kunne opparbeides hvert år. I minimumsalternativet har vi forutsatt at gjennomsnittlig inntektsnivå for kvinner innenfor de inntektsgruppene som vi opererer med, ligger høyt. I maksimumsalternativet har vi lagt til grunn at gjennomsnittlig inntektsnivå ligger en god del lavere.

Vi har ikke grunnlag for å forutsi inntektsutviklingen for kvinner tilknyttet reindriftsnæringen, og har derfor forutsatt at inntektsnivået vil ha samme utvikling som grunnbeløpet i folketrygden. Reindriftskvinnenes deltakelse i yrkeslivet utenfor reindriften er forutsatt å holde seg på samme nivå som i dag. Under disse forutsetningene vil det under de alternativene som er beskrevet ovenfor bli opparbeidet følgende pensjonspoeng pr år.

Tabell 4.6 Prognoser for opparbeiding av pensjonspoeng

	Minimumsopptjening	Maksimumsopptjening
Inntekt tilsvarende 3G	262 020	262 020
Grunnbeløp fra mai 2007	66 812	66 812
Gjennomsnittlig grunnbeløp i 2007	65 505	65 505
Gjennomsnittlig inntekt - laveste gruppe	50 000	25 000
Gjennomsnittlig inntekt - middel inntektsgruppe	100 000	75 000
Gjennomsnittlig inntekt - høyeste inntektsgruppe	200 000	150 000
Antall kvinner - laveste inntektsgruppe	85	85
Antall kvinner - middel inntektsgruppe	20	20
Antall kvinner - høyeste inntektsgruppe	100	100
Antall år til pensjonsalder	22	27
Sum pensjonspoeng -laveste gruppe	190	223
Sum pensjonspoeng - middel inntektsgruppe	29	37
Sum pensjonspoeng - høyeste inntektsgruppe		71
Sum opparbeidede pensjonspoeng	220	331

4.4.3 Årlige finansieringskostnader til pensjonsordningen

Det er altså kostnadene knyttet til utbetaling av pensjonspoeng opptjent gjennom ulønnet arbeid innenfor reindriftsnæringen som vil måtte dekkes over reindriftsavtalen. Det er pr i dag ikke etablert ordninger for inn-

betaling av pensjonspremier til folketrygden slik vi kjenner det fra private, statlige og kommunale pensjonskasser. Utgiftene vil oppstå på det tidspunktet pensjonsrettighetene kommer til utbetaling. For å kunne gjøre en nøyaktig beregning av hvor store pensjoner som vil komme til utbetaling de enkelte år – som følge av pensjonspoengordningen - må man ha oversikt over alder, tidligere og fremtidig inntektsforhold for alle kvinnene som vil ha nytte av ordningen. Slike opplysninger sitter vi ikke inne med.

Under forutsetning av at inntekter fra arbeid utenfor reindriften holder seg på det nivået som er skissert ovenfor vil de årlige pensjonsutbetalingene i de to alternativene som er skissert ovenfor ligge på omtrent 6,2 og 9,3 mill kroner på det tidspunktet man har opparbeidet fulle pensjonsrettigheter – altså mer enn 20 år frem i tid.

Tabell 4.7 Pensjonsutbetalinger – når pensjonene kommer til full utbetaling. 2007-kroner.

	Minimum	Maksimum
Pensjonsutbetalinger i 2007-kroner	6 161 852	9 278 960

Vi understreker at det er stor usikkerhet knyttet til disse anslagene, men viser dem likevel for å kunne gi en antydning om hvor kostbar en slik ordning eventuelt vil kunne være.

I anslagene gitt ovenfor har vi forutsatt at de økonomiske konsekvensene av en pensjonspoengordning for kvinner i reindriften kommer til syne på det tidspunktet pensjonene skal utbetales. *Det betyr at tilskuddet til reindriftsavtalen for å dekke disse utbetalingene vil være ganske lave de første årene og stige opp mot de nivåene som er antydnet ovenfor.*

Dersom en skulle velge å avsette midler til fremtidige utbetalinger gjennom en *privat pensjonskasse* må det allerede fra det tidspunktet en vedtar ordningen innbetales årlige pensjonspremier. Årlige premier vil avhenge av innbetalingsmodell og den kollektive pensjonssparingsavtale man inngår, men den vil generelt starte på et høyere nivå enn den rene utgiftsmodellen beskrevet over og holde seg lengre på et lavere nivå, grunnet opparbeidingen av fond og renter på dette.

Dersom man gjennom neste års reindriftsavtaleforhandlinger kommer fram til at en vil gå inn for innføre en pensjonsordning med opparbeiding av pensjonspoeng for kvinner med ulønnet arbeid i reindriften, anbefaler vi at det snarest innhentes pristilbud fra 2 – 3 pensjonskasser. Dette vil gi mer konkrete og eventuelt bindende anslag.

4.5 Litt om førtidspensjonsordningen i landbruket

Innenfor jordbruket er det etablert en tidligpensjonsordning for jordbrukere. Tidligpensjonsordningen skal bidra til å lette generasjonsoverganger i jordbruket for dem som har hatt hoveddelen av

sine inntekter fra jordbruk/gartneri og skogbruk. Hensikten er å bidra til tidligere generasjonsskifter og derigjennom stimulere rekrutteringen.

Jordbrukerne som har fylt 62 år og som har drevet jordbruk i minst 15 år kan søke tidlig pensjon. For å utløse tidlig pensjon stilles det bestemte krav til inntekt i en referanseperiode på 5 år. Dette gjelder både næringsinntekt fra bruket og annen inntekt. Referanseperioden er fem sammenhengende år der siste år er to år tilbake i tid i forhold til søknadsåret. Det er også blant forutsetningene at bruket er overdratt til ny eier. Ny eier kan ikke være ektefelle/samboer.

Tidlig pensjon ytes som enbrukerpensjon eller tobrukerpensjon. Enbrukerpensjon kan utbetales til brukeren dersom gitte vilkår blir oppfylt. Tobrukerpensjon kan utbetales til bruker og ektefelle/samboer som har tatt aktivt del i drifta på bruket. Størrelsen på tidlig pensjon fastsettes i jordbruksoppjøret. I 2006 var ytelsene satt til inntil kr 90 000 pr år for enbrukerpensjon og inntil kr 144 000 pr år for tobrukerpensjon.

Ordningen administreres av Statens landbruksforvaltning. I statsbudsjettet for 2008 er satt av 121 mill kroner til dekning av tidligpensjonsordningen. Innenfor reindriften ville dette tilsvare om lag 5.5 mil kroner dersom ordningen hadde samme prosentvise oppslutning som i landbruket.

4.6 Vurdering

Innføring av en ordning med opparbeiding av pensjonspoeng for ulønnet arbeid utført av kvinner i reindriften, vil i hovedsak være et velferds-politisk tiltak og gi en større trygghet for dem det gjelder. I dag ender mange eldre kvinner innenfor reindriften som minstepensjonister, fordi de ikke har opparbeidet seg pensjonspoeng. Hvordan situasjonen vil være i fremtiden er noe vanskelig å uttale seg om. Det kan se ut til at flere kvinner i dag har lønnet arbeid utenfor reindriften enn det som var vanlig tidligere. Dette avverger imidlertid ikke at en del kvinner – også i fremtiden – vil kunne ende opp som minstepensjonister.

Undersøkelsen som vi har foretatt tyder ikke på at innføring av en ordning med opparbeiding av pensjonspoeng i nevneverdig grad vil påvirke produksjonsutviklingen og kvinnes posisjon i reindriften. Ordningen bør i så fall gjennomføres ut fra rene velferdspolitiske hensyn, og dette hensynet kan i seg selv begrunne innføring av en slik ordning.

Det er en del forhold som må avklares nærmere dersom en vil innføre ordningen. Vi forutsetter at de årlige fremtidige kostnadene ved ordningen skal finansieres over reindriftsavtalen, men det må avklares om dette skal skje ved en overføring til folketrygden på det tidspunktet pensjonene kommer til utbetaling eller om det skal bygges opp et

kollektivt pensjonsfond med årlige innbetalinger til en privat pensjonskasse. Det må videre fastsettes et regelverk for hvordan ordningen skal utformes og praktiseres. Vi anbefaler også at det foretas mer nøyaktige beregninger av kostnadene ved ordningen enn det som har vært mulig for oss med begrensede opplysninger om forhold som har betydning for kostnadene.
